

החוסן והחושן

הקדמה לכרך ו של "באוהלה של תורה" על אה"ע וח"מ

החוסן

"חוסן – זה סדר נשים" (שבת לא ע"א)

"מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל".

הבית היהודי, גם אם אינו אלא אהל ארעי, הנע ונד ברוח מצויה, בנוי על יסודות איתנים וחסינים. לכן החופה המצויה, הפרושה על ראשי בני זוג ביום הקימם את ביתם, אינה בית ממש, אלא ארבעה כלונסאות ויריעה מעליהם. מטרתה להעביר מסר לזוג הצעיר, שלא הקירות והתקרה הם החוסן, אלא הרוח הממלאת את הבית. הקשר הנפשי, הקבוע והמוחלט, הוא החוסן. אוירת הטהרה והקדושה היא ענן הכבוד החופף על האהל והיא מקור עוצמתו. ברגע מקודש זה החתן מקדש את כלתו ושניהם הופכים את ביתם למקדש מעט, שחומותיו מבוצרים יותר מכל מבצר.

כל בית זקוק למחיצות, לשם הגנה מכל פגע רע טבעי או אנושי. אך בבית היהודי יש ליריעות מטרה נוספת – לחצוץ בין החוץ לבין הפנים וליצור בפנים אוירה שונה. זו משמעותה של הצניעות הישראלית – ההפנמה. הבית פנימה הוא העיקר. יש לנו תרבות ייחודית. היא אינה מוחצנת ואינה ראוותנית כלפי חוץ. זה ההבדל בין תרבות יעקב לתרבותו של עשיו. הקול הבוקע מבפנים הוא קול יעקב. והידיים, הפרושות לצדדים ומחצינות החוצה, הן ידי עשיו. אפילו בלעם שחיפש רק חסרונות ע"מ לקלל את ישראל לא יכול היה שלא להתפעל מתופעה ישראלית ייחודית זו ובעל כורחו ברכ "מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל". ודווקא משום שהכיר בחוסן ישראלי זה יעץ לערער אותו, ע"מ לחסל חלילה זכר לשונאיהם של ישראל. הוא ידע את הסוד שרק בית יהודי צנוע ומקודש הוא הערובה להמשך קיומו של עם ישראל. לצערנו, עצת בלעם ממשיכה לפעפע גם בדורנו. סופות עזות מטלטלות את אוהלינו ויש שקורעות אותו לגזרים ומעיפות אותו לכל רוח. אולם מובטחנו שנצח ישראל לא ישקר ולא ינחם. חוסנך לעולם, לדור ודור משפחותיך.

חוסנו של הבית היהודי תלוי בעיקר באמון ההדדי ובאמונה המשותפת של כל בני הבית בייעודו. אך היהדות מפוכחת וריאליסטית היא. אין לבנות בית רק על הצהרות גבוהות ורעיונות נשגבים. החוסן חייב להיות מעוגן בחושן משפטי המבטיח מסגרת חוקית מסודרת שעל פיה מתנהלים חיי המשפחה. לכן אסור לו לאדם לשהות עם אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה. ועם זאת אני נוהג להמליץ לכל זוג מתחת לחופה, לגנוז את הכתובה במקום שמור ולא להשתמש בה. זוגיות אמיתית אינה בנויה על חוזים משפטיים, אלא על רצון טוב, הבנה, ערבות הדדית, אהבה ואחוה שלום ורעות.

טבעת הקידושין היא חוליה בשרשרת הזהב של עם ישראל לדורותיו. חוסנה של השרשרת כולה תלוי בחוסנה של כל חוליה שבה. הבית הפרטי הוא הנדבך שעליו מבוסס הבית הלאומי כולו. והבית הלאומי תלוי בחושן.

החושן

כשם שהבית הפרטי זקוק למסגרת משפטית, כך על אחת וכמה וכמה הבית הלאומי. חברה אינה יכולה לסמוך רק על הצהרות של רצון טוב ועל נדיבות, אלא על מערכת של חוקים ומשפטים המסדירים את מערכת היחסים שבין אדם לחברו ושבין אדם לחברה. המשפט הוא השפה בה החברה מדברת עם אזרחיה. וכשם שלכל חברה יש שפה המבטאת את תרבותה, כך גם המערכת המשפטית שלה. 'חושן המשפט' הוא השפה בה החברה הישראלית צריכה לדבר עם חבריה. זו התרבות הייחודית שלנו, שמקורה בתורה ובמעתיקי השמועה מסיני ועד עתה. אין בעולם תרבות משפטית כה ארוכה וכה עשירה כמו חושן המשפט שלנו. הוא החוסן התרבותי והחברתי שלנו.

מדינת ישראל עלולה להתנתק משורשיה, בהתעלמותה והתאלמותה מחושן המשפט שלנו. עצמאותה התרבותית תלויה בין היתר בכך. אל תשלה את עצמה החברה הישראלית שתחיית השפה עברית, על אף פלאה, תוכל לבדה לקיים תרבות ישראלית עצמאית. השפה הבין-אישית לבדה לא תוכל להחזיק מעמד ללא שורשיה העמוקים, שאחד ומיוחד מהם הוא שפת המשפט הישראלי המקורי. חוסנה של מדינת ישראל תלוי בחושנה.

ב"ה שלא אלמן ישראל והבטחת התורה שלא תישכח מפי זרעו מתקיימת. לימודי חושן משפט בישיבות, בכוללים והמכונים פורחים ומתעצמים. מאות רבות של בוגרי ישיבות עברו במשך השנים האחרונות בחינות בחושן משפט מטעם הרבנות הראשית לישראל, וחלקם משמשים כדיינים במסגרת בתי הדין לדיני ממונות המתרבים והולכים. ולא רק בכמותם, אלא גם באיכותם. הם מתקדמים ומשתכללים ומתייעלים בתקנות פנימיות וגם בצורתם החיצונית, שאינה נופלת מבתי המשפט הרשמיים (בעיקר יש לשבח את מערכת בתי הדין של "ארץ חמדה" ו"גזית"). הציבור הולך ומכיר יותר ויותר את בתי הדין התורניים, המצטיינים בתבונתם, יעילותם, זריזותם והתמחותם בנושאים כלכליים וחברתיים חדישים, ומזדקקים להם.

למרבה התמיהה והעלבון משרד המשפטים אוסר (!!!) על רבני ישראל לדון דיני ממונות במסגרת תפקידם. אולם לא מפיו אנו חיים. רבני ישראל יונקים את סמכותם מכוח מורשת הדורות, אותה הם ממשיכים ברצף, שהיא בת אלפי שנים לפני שהוקמה מערכת המשפט החדשה במדינת ישראל. אחריותם היא להציל עשוק מעושקו ולהביא שלום בין איש לרעהו במסגרת דיני הממונות. חלק מדיונים אלו רוכזו בספר זה.

לתורת ישראל הנצחית יש יכולת להתיישם בכל דור ודור, בכל החליפות והתמורות שה' מחדש בעולמו בכל יום ויום. החוסן המשפחתי והחושן הציבורי הם דוגמאות לכוחה הנצחי של תורת ישראל. על שלושת אלו העולם עומד על האמת (=התורה) על הדין (=המשפט) ועל השלום (=הבית). חלק זעיר מנושאים מעשיים אלו הגיעו לשולחני ואני משתף בזאת את ציבור הלומדים בדיוני, שאינם מחייבים, בספר זה.

מזמור לתודה לה' ית' שהצילני מכל מיני מרעין בישין ונתן לי בריאות גוף ומנוחת נפש, לשבת באוהלה של תורה, ללמוד תורה וללמדה, וליישמה, עד כמה שידי – יד כהה מגעת – בחיי המעשה ובעבודת הרבנות. וזיכני להוציא לאור כרך ו של 'באוהלה של תורה' על אה"ע וח"מ. כן יזכנו ה' להמשיך בעבודת הקודש ללמוד וללמד ולהוציא לאור ספרים נוספים.

י"שר כוח גדול לעורך הספר ידידי הרב יעקב אפשטיין, מחבר ספרי "חבל נחלתו", שעבר על כל תשובה, העיר וביקר והעמידני על טעויותי. שגיאות מי יבין מנסתרות נקני. כמו כן אני מודה למכון 'התורה והארץ' ולמנהלו הנמרץ אליעזר ברט ה"ו שנטלו על עצמם את המשימה להוציא ספר זה לאור. זה יותר מעשור שהם נודדים ממקום למקום, מאז עקירתם מכפר דרום שבגוש קטיף, ועדיין לא מצאו מנוח לכף רגלם. ינחילם ה' במקום יציב עד אשר ישיבם לגבולם בבי"א.

ומודה אני לרעייתי נחמה שתחי', שהיתה לי גם לחוסן משפחתי וגם לחושן בעצותיה הטובות, וסייעה לי לעסוק בתורה. שלי ושלכם שלה. יה"ר שיהיו כל צאצאינו וצאצאי צאצאינו כולם יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה.

ונזכה כולנו לראות בחוסנו של כל בית פרטי בישראל ובחוסנו של בית ישראל הכללי בשובו אל נווהו ואל צור מחצבתו בצניעותו ובחושן משפטו. ויקויים בנו הכתוב (ישעיהו):

**ואשיבה שפטיך כבראשנה ויעציך כבתחלה אחרי כן יקרא לך עיר
הצדק קריה נאמנה.**

**כך זה מוקדש לעילוי נשמתם של הקדושים
שנרצחו ע"י מחבלים במרחבי ארצנו
ארץ אל תכסי דמם
ואל יהי מקום לזעקתם
כי דם עבדיו יקום
ונקם ישיב לצריו
וכפר אדמתו עמו**